

OSVRTI

BUJICA RIJEČI ILI POUKA
MLADIM PJESNICIMA

Budući da već godinama skupljam pjesme o hrvatskomu jeziku koje bismo mogli objaviti na četvrtoj omotnoj stranici Jezika, sretan sam kad nađem na takvu pjesmu. Tako je moju pozornost zaustavila pjesma u prozi pod naslovom *Slavine riječi* u nizu od sedam pjesama pod zajedničkim naslovom *Riječi*. Ali kad sam ju pročitao, vidio sam da bi joj trebao mali komentar. Radi razumijevanja onog što želim reći, najbolje je da ju navedem cijelu, to više što nije duga.

»*Slavine riječi*

Ja sam brbljiva osoba i ako mislite da mogu „držati“ tajnu, varate se. Što se više trudim zadržati je, to je ona nestrpljivija da iz mene iziđe. Kao dijete, bila sam uvjerena da moram paziti koliko pričam, jer što više pričam, manje će mi riječi ostati. Tako sam jednom prilikom upitala brata, koji nije štedio na riječima: „A što ćeš ti kada potrošiš sve svoje riječi? Kako ćeš dalje?“ Na moje veliko iznenađenje, brat mi je otkrio da se riječi ne troše. Koliko god da njih „iziđe“, jednako ih toliko i ostane. Riječi ne možeš potrošiti“ - reče mi brat. To je za mene bilo veliko otkriće i veliki obrat u mome životu.«

Baveći se ujedno srbizmima u hrvatskome jeziku, zaustavio sam se već na prvoj riječi *slavina*. Po svojem jezičnome osjećaju smatram ju srbizmom. Nije doduše zabilježena kao takva u dvama našim razlikovnim rječnicima, u Guberina-Krstićevu i Brodnjakovu, ali ju osobno ne mogu prihvatiti kao normalnu hrvatsku riječ. Najprije zato što sam u mladosti naučio da se to hrvatski kaže *pipa*, koja, prema Klaiću i Skoku, potječe iz latinskoga, i odonda rabio

samo tu riječ, a riječ *slavina* čuo sam tek u poodmakloj, odrasloj dobi, drugo što su za *slavina* prve potvrde i većina ostalih u našim rječnicima srpske – Vuk Karadžić u svome rječniku ima i *pipa* ali kod nje kaže „vide slavina“, a treće što Petar Skok *slavina* rabi u značenju ‘slavenska riječ, slavenska osobina’. Treći razlog nije tako važan pa ga spominjem samo usput, a ne da što bitno dokažem.

I ne bih o tome pisao da me nije potakao cijeli naslov. Što bi to trebalo značiti? Očito da riječ *slavina* treba shvatiti u prenesenu značenju, ali u kojem nije jasno jer ta riječ, koliko znam, dosad nije imala takvo preneseno značenje. Naslov *Pipe riječi* pokazuje da osnovno, pravo značenje ne može imati, mora značiti nešto drugo. Što? To je trebala reći autorica, ali ona riječi ne bira baš pažljivo. Vidi se već i po tome što je u prvoj rečenici uporabila pridjev *brbljiv*, a on sigurno nije hrvatski, to većina školovanih Hrvata zna i zato ga ne rabi jer se to hrvatski kaže *brbljav*, a ovdje bi možda bolje bilo *pričljiv*, kad za sebe kaže da mnogo priča, ali to je autoričin izbor jer *brbljav* nije potpuna istoznačnica s *pričljiv*.

I kad bi *slavina* bila normalna hrvatska riječ, što danas već dobrim dijelom i jest jer ju mnogi rabe bez zazora pa ju već možemo smarati usvojenicom iako nije najbolji izbor, pogotovu nije u navedenoj pjesmi. A i kad bi bila potpuno hrvatska, ja ju u spomenutom naslovu ne bih uporabio, ja bih spontano rekao *bujica riječi*. Kad bih svjesno tražio bolji izraz od *slavine riječi*, pokušao bih s *vrelo riječi*, *izvor riječi*, *slap riječi*, a prema sadržaju odlično bi tu pristao *vratak riječi*. A mogli bi i drugi izbori, iako ne tako dobri: *buk riječi*, *lavina riječi*, *navala riječi*, *poplava riječi*, *potok riječi*, *prodor riječi*, *rječitost*. A po želji mogle bi osnovne riječi doći i u množini: *bujice riječi*, *vrela riječi*...

Autoricu ne poznam, mislim da je mlada pjesnikinja, pa bi bilo dobro da razmisli o nastanku dobre pjesme. Znam da pjesnik ne može suspregnuti svoje pisanje kad ga uhvati nadahnuće (inspiracija), bez toga teško da ima pjesnika, pjesnik mora pisati dok ga nadahnuće drži, mora odmah zapisati što mu nadahnuće šapče, ali kad je jedanput napisao u žaru stvaranja, onda u miru mora svjesno tražiti što bolji izraz u onome što je napisao. Jer teško da spontan izraz može biti najbolji izraz. Rijetki su pisci koji nisu dotjerivali svoje pjesme, a da su dobre. Kažu da je Vidrić bio takav, ali Vidrić je očito bio iznimka u tome poslu, većina svoje pjesme dotjeruje, neki tiskaju i više svojih verzija, a katkada je to vidljivo u sabranim djelima ili kritičkim izdanjima. Nekad je bilo pravilo da napisano treba staviti u ladicu i pustiti da odleži dva mjeseca pa ga onda uzeti pred sebe, dotjerati kao tuđi tekst i dati mu konačni oblik. Ali u današnjem brzu vremenu rijetki su koji tako rade. Mnogi još svježije djelo daju u tiskaru i živčani su ako ga brzo ne ugledaju tiskano. Pri tome traže i pomoć

lektora ili im urednici ili nakladnici lektora nameću. U djelima umjetnosti riječi suradnja lektora teško da može pomoći jer pjesnik ne može valjano napredovati ako se oslanja na lektora, to je pasivni oblik pomoći.

Da je autorica malo razmišljala, ne bi stavila zarez iza *Kao dijete*, jer je to sastavni dio cijele rečenice, daje mu puniji smisao i ne može se shvatiti kao naknadno dodani dio. Da je razmišljala, možda bi promijenila *štedio na riječima* u *štedio riječi* jer smisao nije na čemu je štedio, nego što je štedio. Mislim da *držati* i *izići* nije trebalo staviti pod navodne znakove. Ako pjesnikinja misli da nisu dobre bez navodnih znakova, trebala je potražiti adekvatniji izraz jer ga bar tu nije teško naći. Čini mi se i da bi umjesto *pričam* bilo bolje *govorim*, jer *pričati* ima uže značenje od *govoriti*.

Bilo bi još kojih sitnijih napomena, ali i bez njih za pouku je i ovo dosta. Sigurno je jedno. Ova pjesma u prozi mogla je biti bolja, bar nešto bolja od one kako je objavljena. Trebalo je samo malo više truda.

Stjepan Babić

JEZIČNI MUČENICI

 otaknut slučajem dr. Šretera i pozivom prof. Babića u Jeziku od veljače 2007. potražio sam još primjera „jezičnoga mučeništva“. Tema je svakako zanimljiva i vrijedna truda, no teško je reći u kojoj se mjeri sukob temelji na jeziku. Također se postavlja pitanje u kojoj su mjeri žrtve i krvnici jezično motivirani, a u kojoj politički.

Prisjetimo se da je dana 11. travnja 1903. u sukobu seljaka s oružnicima u Zaprešiću ubijen seljak Ivan Pasarić i tako postao

simbol borbe protiv mađarizacije Hrvatske. Povod je pokretu bilo postavljanje mađarskih natpisa na zgradu željezničke prometne uprave u Zagrebu, a u Zaprešiću je sukob eskalirao kad su seljaci pokušali ukloniti natpise, zastave i grbove.

Godine 1950. u tadašnjem Istočnom Pakistanu niknuo je takozvani „jezični pokret“, a riječ je bila o nastojanju da se istisne urdski iz većinski bengalske okoline. Nositelji su pokreta bili studenti Sveučilišta u Daki, a na njihovu je povorku 21. veljače 1952. zapucala policija. Poginulo je više ljudi, a odlukom organizacije Unesco, dan 21. veljače slavi se od 1999. kao Dan materinskoga jezika.